

Engedélyezve a töttanításnyelvü ág. h. ev. népiskolák számára a vallás és közoktatásügyi miniszter 14469/1914 sz. rendeletével.

Povoleno ministrom výučby pre ev. a. v. školy s naukosdelnou rečou slovenskou pod č. 14469/1914.

Čítanka.

pre II. triedu ev. a. v. škôl.

Sostavil

Ján Slávik,

ev. farár dobronivský.

Miava (Myjava).

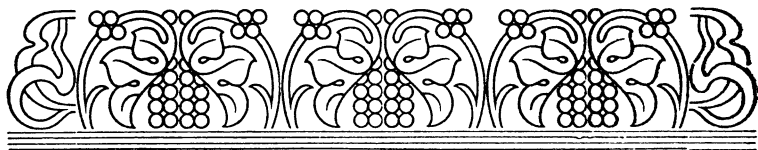
TLAČOU KNÍHTLAČIARNE DANIELA PAŽICKÉHO

— 1913. —

Revizija
1969

Slovenska republika Ljubljana
Slovenska Ljubljana
P127835

4454.01(40)072

1. **Pán Boh stvoril svet z ničoho.** Riekol a stalo sa; rozkázal a postavilo sa. Stvoril nebo a zem; slnce, mesiac i hviezdy a všetko, čo je na zemi, vtáky, zvieratá, stromy, trávu, kvieťa, motýle, chrobáky, vodu i oheň; povetrie, ktoré dýchame; teplotu, ktorá nás hreje. A stvoril Pán Boh i človeka, aby obýval zem a podmanil si všetko stvorenie na zemi. V človeka vdýchol dušu rozumnú; stvoril ho k obrazu svojmu, aby večne oslavoval Pána Boha za dobrodenia jeho. A keď človek zhrešil, Otec nebeský poslal Syna svojho Krista Ježiša na svet, aby ľudí vykúpil. Veríme i v Syna Božieho Ježiša Krista, nášho milého Pána a Spasiteľa.

2. Pán Boh dal človekovi telo a dušu; oči, aby videl; uši, aby slyšal; ruky, aby pracoval; nohy, aby chodil. Telo je smrteľné; keď zomrieme, vezme porušenie, rozpadne sa, obráti sa v zem. Duša je nesmrteľná, večne trvajúca. Po smrti duša pobožných a v Krista Pána veriacich príde do kráľovstva ne-

beského; ale duša neveriacich a bezbožných do trápenia večného. Verme úprimne v Krista, pridržajme sa ho, nasledujme jeho príklad a chráňme sa bezbožného života.

3. Telo svoje udržíme v čistote a dušu zachráňme od každého hriechu. Nechodme tam, kde by sme zlé a hriešne veci počuť a vidieť mohli. Telo svoje otužujme, ku práci privykajme. Umývajte sa čistou a studenou vodou; a nielen tvár a ruky, ale aspoň niekedy i celé telo. V lenivosti čas nemrhajme, aby nám telo nezmláňdavelo a duch neotupel. Dýchajte radšej; nosom a nie ústami. Tí ľudia sú zdravší, ktorí sa na čerstvom povetrí pohybujú, ako tí, ktorí v nečistom povetrí žijú, veľa sedia, alebo radi lenošia. Stojatá voda sa zosmradí; tak aj ich krv nebude zdravá.

4. Spachtoš.

*Už slniečko nad krajinou
dost' vysoko stálo,
a Ďuríkovi sa ešte
sladko buvikalo.*

*„Stávaj Ďurko!“ matka k nemu
už po tretie vraví;
ale Ďurkovi je dobre,
on sa hluchým spravi.*

*„Čakaj spachtoš! a tichúčko
ku posteli kročí,
plný pohár čerstvej vody
šuchne mu do očí.*

*Vychytil sa ako jeleň,
a dal sa do plaču:
„Vidiš Ďurko, tak s posteľe
bystri chlapci skáču!*

5. Bývame v dome. V dome je izba, pitvor, kuchyňa, komora. Pri dome je maštaľ, humno, chlievy. Máme pri dome aj dvor a záhradu. V izbe máme stôl, posteľ, stolce a niekde i lavice. Pri stole jedávame, modlíme sa, čítavame a spievame nábožné piesne. Aby izba bola vidná, má obloky. Čím väčšie sú obloky, tým je izba vidnejšia. Izba má byť suchá; lebo v mokrej izbe ľudia skorej ochorejú. Na izbe máme obloky a dvere otvárať, aby bolo čisté povesenie. Zdusené povesenie je nie zdravé. Aby v izbe bolo v zime teplo, máme pec, ktorú kúrime. V izbe sporák (šparhelt) je škodný zdraviu, preto sporák v izbe netrpme. Izba má byť čistá, posteľ popravená, stôl a stolce suché; lebo v špinavej izbe sa poriadny človek dobre necíti.

6. Mátoha.

*Plný mesiac sivým očkom
 prítive dnu obločkom
 pozeral do svetlici;
 matka vykladá poviedky,
 okolo nej štyri dietky
 sedely na lavici.*

Práve jednu dorozpráva,
 tu Ondrejko hore vstáva,
 vrzne dvermi, ide von.
 Len čo vynde, hup dnu zase,
 na celom sa tele trasie,
 neveril bys že to on.

Matka hned' a zaraz skočí,
 a s blízka mu hladiac v oči:

„Čo ti je vraj preboha?“
 On sa tisne mame k boku,
 a pokáže ku obloku:

„Jaj, aká tam mátoha!“

Všteci zbladli — veľki mali
 a do perin poskákali
 v strachu pred tou mátohou;
 a najme chudák Ondriško
 utúlený ležal tiško,
 ani sa len nepohol.

Ale ráno bolo smiechu,
 keď zazreli dlhú viechu,
 pristrojenú vo fraku,
 ktorú sused vtáky plašiť,
 a nie Ondrejka postrašiť
 postavíť dal do maku.

7. Do izby vchodíme cez pitvor. Pitvor je na to, aby nám v zime do izby nefučala zima a v lete aby bola izba chladnejšia. V pitvore si v zime otrasieme sňah s nôh, v daždivom čase blato, aby sme čistejší vnišli do izby. Pri pitvore je kuchyňa, kde varievajú jedenie, pekávajú chlieb a umývajú riad. V komore držiavajú obilie, múku, strovu, masť a zemiaky. Ale zemiaky je lepšie držať v pivnici. V pitvore nedržme veci, ktoré ta nepatria. V kuchyni a v komore nech je všetko v poriadku, aby sme i potme každú vec na svojom mieste najšť mohli. Len neporiadni ľudia držia si všetko rozhádzané, v neporiadku.

8. V maštali býva statok. Mašťaľ máme volať stajou a keď kone v nej bývajú, konicou. Staja a konica má byť vidná a suchá; lebo i kravy a voly, telce a jalovice, kone a žrebce sú zdravšie vo vidnej staji a konici, než v tmavej a vlhkej; má sa ľahko dať vetrať, aby nebolo v nej zdusené povetrie. Obloky na stajach a koniciach majú byť za chrbtom statku, aby mu rovno do očí z oblokov nesvietilo a ho neoslepovalo, ani mu na hlavu cez oblok nefučalo. Statku máme podstielaať, aby bol čistý a aby sa mu dobre ležalo. Slamu na podstielanie dobre je posekať, aby bola asi na piad' dlhá; tak je statok čistejší a lepši trus od neho nasbierame. Statok dobre opatrujme,

čisto držme, česadlom a kefou každý deň ho očistíme, lebo si on sám pomôcť nemôže; my sa máme starať oň, pretože aj on cíti a nám je užitočným. Len suroví ľudia nemajú citu naproti statku a ho dobre neopatria.

9. **V ovčiarni** bývajú ovce, ošípané v chlievoch a sliepky v kurínoch. Ovčiarne bývajú priestranné, aby sa do nich viacej oviec zmestilo. V ovčiarni sa trus každý deň von nevynáša, ale zostáva pod nohami oviec; preto treba ovciam dobre poprávať, aby v mokrom neležaly; a keď spadne niečo z krmu, sena alebo d'ateliny na zem, aby sa im to neubabralo. Chlievy a kuríny majú byť suché, teplé, a vzdušné, aby ošípané a sliepky v nich v zime nemrzly a v lete aby nebolý na úpeku a v sparne. Len tak budeme mať osoh z ošípaných a zo sliepok, keď ich dobre chováme a o ich zdravie dbáme. — Ošípaná si proti hmyzu pomáha tým, že sa v blate váľa. Lepšie je, keď sa ona môže niekedy v čistej vode okúpať, alebo keď ju čas po čase umyjeme. Aj sliepky trpievajú od hmyzu a pomáhajú si tak, že sa v prachu kúpajú. Preto im máme držiavať vo dvore čistý piesok, v ktorom by sa prehrabúvať mohli.

10. **Studňa** nech je ďaleko od hnojoviska, aby hnojovicou nepodišla, ani z odkvapů, z uličiek, z jarku do nej voda nevtekala. V studni má byť len

pramenitá voda. Keď načierame vodu zo studne nesplakujeme kupy a šafle nad studňou, lebo tak potom pijeme z nej i to blato, čo sa na spodok kupy prichytilo a čo sme dnu do studne splákli. Voda v studni má byť čistá. Preto studňu máme každý rok aspoň raz vyčistiť, vodu i blato z nej vyfahať, spodok studne čistou vodou spláknúť. Keď studňu čistia, nošak by sme sa nechcelí z toho blata napiť, ktoré zo spodku studne vyfahali? Tak teda netrpte cez mnohé roky blato v studni, ale ju čistievajte; lebo v tom blate sú zárodky mnohých chorôb.

11. **Dvor** si držíme čisto. Po neporiadnom dvore poznať neporiadneho hospodára. Nech je hospodárske náradie nie sem tam po dvore rozhádzané, rozfahané. Každá vec má mať svoje miesto. Dvor častejšie zametajme, trus s neho shrňajme a na hnojnú hrbu dávajme. Hnoj má byť nie pred samými dvermi, aby zápach z neho nešiel do bývania; ani pod odkvapom, aby ho dažďová voda nevymývala a najužitočnejšie čiastky z neho preč neodplavila. Nemá byť ani na úpeku, aby ho v lete slnko nevypálilo. Ale najlepšie je, keď je pod zákrytím a keď ho častejšie z hnojničnej jamy hnojnicou polievame a statku nohami udláviť dáme; a čím častejšie na role vyvážame a tam buď zaorieme, alebo zemou prihádzeme.

12. Chlapec a pes.

*Starý Dunčo na reľazi,
ako náhle koho čuje,
že sa k nemu približuje,
veliký jazyk vyplazi,
okálami iskry kreše
a hrozným hlasom zabreše.*

*Janík, chlapec rozpustený,
 prostopašný a šialený,
 často dráždil psa starého
 na refazi lapeného;
 hádzal skalami do neho,
 striekal vodu na psa zlého.*

*Dunčo vrčí a len sedí,
 raz sa ale rozpajedi,
 skočí — refaz sa pretrhne
 a pes sa na chlapca vrhne.*

*Kriči tu Janík o ratu,
 volá matku, volá tatu;
 ale darmo — pes pluhavý
 chlapca drhne a zadlávi.*

*Smutne zvony vyzváňaly,
 keď Janka pochovávali.*

13. V **zahrade** sadíme a sejeme zeleninu, mrkvu, petržlen, cibuľu, cesnak, šalát, cviklu, uhorky, tekvice, zemiaky; ale máme i kvetnú hriadku a máme mať i ovocné stromy, aby nám chutnú ovocinu rodily.

Stromy máme štepíť len z dobrých, chutných a úrodných ovocných stromov. Stromy nesadíme príhusto, lebo tak nám ani pekne riasť, ani hojný úžitok donášať nebudú. Hrušky sa daria pri dome, v zátiší, kde je strom nie veľmi vetru vystavený a kde môže do zeme hlboko púšťať korene; jablň rada má úvetrie, čerešňa, brozkyňa a sliva úrodnú, ale nie veľmi masťnú pôdu; lebo v masťnej pôde strom choreje, dostáva rany a chytro vyhynie. Sadíme a štepíme ovocné stromy a budeme mať my aj naši potomci z nich mnohý úžitok.

14. Mladý stromček.

*Na deň môjho narodenia
zasadili štep do zeme,
a na naše potešenia
už jabĺčka z neho jieme.*

*Raz prideme do zahrady:
„otec — reku — ako je to:
že tento môj štepik mladý
už na piate rodi leto?“*

*Na to otec: „že za včasu
dal sa čistiť a zhybovať,
preto dostal takú krásu
a moc jabĺčka dochovať.*

*Tak hľa bratia moji mili,
kým sme ešte v mladom veku,
vyvíňujme naše sily
podobne tomu stromčeku.*

*Každé dobré mileradi
prijímajme naučenie,
rastme hneď od našej mladí
rodičom na potešenie.*

15. **Remeselník** pracuje v dielni, fabrický robotník vo fabrike. Vo fabrike každý robotník nerobí tú istú prácu, ale jedon jedno, druhý druhé, až z toho povstane celková práca. Ale remeselník všetku prácu svojho remesla sám robí. Čižmár šije čižmy; najprv si pokrája remeň, ako treba, vykrojí podošvy; potrebuje drevené kopyto, ihly, dratvu, čiriž, kladivo, drevené i ocelove klince. Krajčír šije háby; má vedieť vystrihnúť súkno, ako treba, aby háby boly pekne

ušíte. — Stolár robí stoly, kasne, dvere, obloky a izbové náradie; potrebuje pítky, hoblíky, dláta a iné nástroje. — Kováč kuje zo železa a z ocele. Aby mohol dobre kovať, dá železo alebo oceľ do ohňa a keď sa mu do žerava rozhorúči, chytí ho do kliešfov, podrží na nákovce a udiera naň kladivom, (hámrikom), ako treba a obracia, kuje ho, kým nespraví z neho, čo chce. Tkáč tká rozdielne plátna na krosnách. Aj ženy tkávajú. Ale si najprv priadzu napradú, na motovidle pomotajú, pradená ozvárajú, na sniciach nasujú, na krosná navijú a len potom tkajú. — Kolár robí kolesá, vozy a sane; a debnár robí sudy, šafle a kupy. K tomu potrebujú oba dobré, suché drevo. — Len murár nemôže mať dielňu, lebo robí na múre a tam, kde treba murovať. Má keľnu a varechu, latu, závažie, uholnicu a hoblík, — ale nie taký, ako stolári.

16. Podťte dietky, poslúchajte má; bázni Hospodinovej vyučovať vás budem. Poslúchaj cvičenia otca svojho a neopúšťaj naučenia matky svojej. — Pán Kristus nás veľmi miluje a chce, aby sme s ním boli na veky. Vraví: nechajte dietky ísť ku mne a nebráňte im, lebo takých je kráľovstvo nebeské. On aj zlé a nezdarné dietky chce napraviť, aby byly

dobrymi. V krste svätom nás rodičia a krstní rodičia oddali Jemu; zostaňme tedy Jeho vlastnými, milujme Ho, učme sa od Neho, poslúchajme Jeho sväté slovo. Cvičme sa v čítaní, aby sme čím skôr mohli čítať pekné evanjelia a iné knihy písma svätého. Pánu Bohu nech prináleží vždy naša duša, sily, myslenie. a všetko, čo robíme, aby sa to Pánu Bohu ľúbilo. Keď sa ráno zobudíme, prvé nech je pomyslenie na Pána Boha a modlitba k nemu; a keď ideme spať, nech je ostatné pomyslenie naše na Pána Boha. Tak budeme aj dobrými, vďačnými a poslušnými dieťkami svojich rodičov a dobrými aj ku iným ľuďom.

17. Dobrá dcéra.

*O týždeň je mamke mena
to si musím poznačiť!
a tu by sa mi svedčilo
s dačím pekne zavďačiť.*

*Akonáhle ráno svitne,
postel' tíško zanechám
a kde sú najkrajšie kvety,
po zahrade pobehám,*

*A z tých kvetov najsamnajsôr
pekný veniec urobím,*

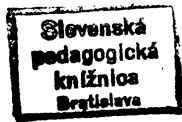
*s ostatnými, ako sa dá,
predniu izbu ozdobim.*

*Oj, keď to uvidí mamka,
budeže sa radovať!
a „kde Milka, moja Milka?“
od každého spytovať.*

*Ja pribehnem „dobré ráno!“
a hneď pekne rúčku dám:
„mamka moja, mamka moja,
ako vás ja rada mám!“*

*Tu ma vezme do náručia,
bude láskať, objímať,
a ja sľúbim, že ver zo mňa
dobrú dcéru musí mať.*

18. Modlitba.

Raz prišiel jeden bohabojný roľník do mesta na svatbu a pri svadobnej hostine ohliadol sa, či sa niekto nahlas nemodlí? A keď sa nikto nemodlil, pomodlil sa sám. Jedon bezbožník spýtal sa ho zatým posmešne, že či sa u nich na dedine ešte

všetko modlieva? Ach nie všetko, odpovedal roľník; ja mám doma jednu starú so siedmymi mladými prasiatkami, tie sa nikdy nemodlievajú; ale čo ku statku, sliepkam, psom a ošípaným nepatrí, to ďakuje Pánu Bohu za pokrm a nápoj. Na to zahanbený bezbožník zatichol.

Ktorí Duchom Božím vedení bývajú, tí sú dietkami Božími.

19. O potope.

Malé dietky počuly vypravovanie o potope a shováraly sa potom, že ak by Pán Boh dal ešte raz potopu, čo by urobily? Jedno rieklo: ja by som do izby k mamičke utekal a potom dobre dvere držal. Druhé rieklo: a ja by som vyšiel na našu hrušku pri dome, do samého vrchovca. Ale tretie odpovedalo: a sa nazdáte, že by vás tam potopa nenašla? Ved' by to bolo všetko pod vodou; ale ja by som bežal na najvyšší vrch. A štvrtý riekol: a ja by som prosil starého praotca Noeho, aby ma vzal do kórábu; lebo keď dal miestečko a jedenie úbohým zvieratkám, tak by aj mne dal. A na ostatok sa usniesly na tom, že je Pán Boh ešte lepší a mocnejší, ako Noe; a tak že sa nechajú len na samého dobro-

tivého nebeského Otca. — Ako sa sľutuje otec nad dieťkami, tak sa sľutuje Hospodin nad tými, ktorí sa ho boja.

20. Božia ochrana.

Pred niekoľko rokmi bolo veľké zemetrasenie v meste San Francisko a veľmi mnoho domov sa srútilo. Keď ľudia ratovali zasypaných, našli v srúcaniach jedného domu kolísku a v nej spiace dieťa; a okolo i nad kolískou spadnuté tehly utvorily celé sklepenie, že sa dieťaťu nič nestalo. Pri kolíske ale spadnutá Biblia bola roztvorená tam, kde bolo možno čítať 23. žalm: Hospodin jest mój pastýr, nebudu míti nedostatku.

21. Pán Boh svojich ochráni.

V nemeckej krajine žil reformátor Ján Brenc, ktorého pre evanjelickú vieru prenasledovali. Keď ho vojaci hľadali, skryl sa na povale za rážda a bol by snád od hladu zahynul, ale kýmkoľvek tam bol skrytý, prichodila jedna sliepka a denne jedno vajíčko sniesla. To užil a neumrel od hladu. Keď sliepočka prestala tam vajcia niesť, Brenc vyšiel zo svojho úkrytu

a vtedy už vojaci boli preč vzdialení. Tak ho Pán Boh podivne zachránil a živil, ako Eliáša proroka pri potoku Karit.

22. Sýkorka a chlapci.

*Chlapci do sidla neborkú
lapili v zime sýkorku.*

*Sýkorka kričí: čímčara,
nemínie vás božia kára.*

Či ovocia radi jiete?

*radi avšak? a nevíete,
že ja čistím vaše sady
kapustnice a zahrady?*

*A že, keby sme my vtáci
neboli pri našej práci:*

sbierať vajíčka do radu,

čo motýle všade kladú,

že by ste veru ani vy

nejedli hrušky a slivy.

Lebo to len hádam víete,

že z tých vajec na jar, v lete

húsenice sa vyľahnu,

ktoré ako vojsko ťahnu,

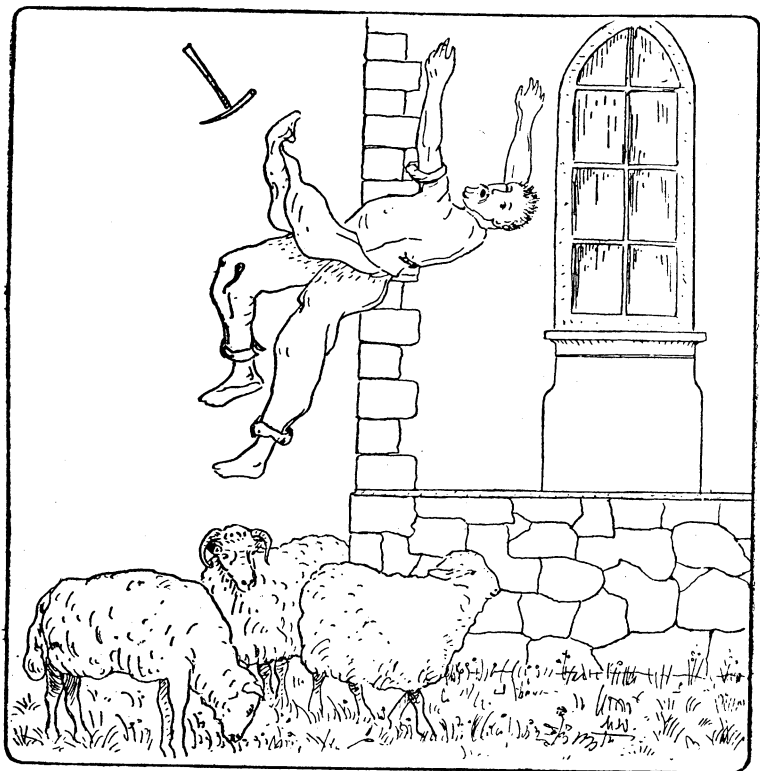
sem i tam sa všade plazia

*kveť a listá hrozne kazia.
 Ja tie húsenice sbieram,
 jednu po druhej sožieram.
 Nuž tak pusťte ma do sadov.*

*Jeden z nich jej spev uhádol:
 Vypustil teda neborkú,
 osožnú stromom sýkorku,
 a nikdy od toho času
 nechytal krýdlatú chasu.*

23. Cesta k večnému životu.

Keď na Grönlande tamejším pohanom zomre dieťa, zabijú psa a pochovajú s dieťaťom, lebo že by vraj duša dieťaťa nepotrafila do večného života a pes ju ta zavedie. Ó akí úbohí sú to pohania, keď veria, že vodcom ich dietok vo večnosti je pes, — a nie Spasiteľ náš Pán Ježiš Kristus, ktorý je vzkriesenie i život, cesta i pravda; a žiadon neprichádza k Otcu, než kroz neho; a kto verí v neho, keď by i zomrel, živý bude.

24. Baránok za nás obetovaný, Kristus.

Na kraji dachu jedného vysokého kostola v Nemecku je z kameňa vykresaný Baránok. Vykresal a ta ho osadil jeden kamenár, ktorý odtiaľ bol dolu spadol a bol by sa zabil; ale tam pri tom vysokom múre pásly sa barance a on spadol na jedno

z nich; baranča síce zabil, ale jemu sa nič nestalo, Na pamiatku toho vykresal a osadil ta na kraj dachu toho baránka. — My ľudia sme zapríčinili smrť Baránka Božieho Krista, ktorý za nás zomrel aby sme my večne živi boli.

25. Krvou vykúpený.

Panovník divochov odsúdil otroka na smrť; a darmo sa jedon Angličan za neho primlúval, chcel za neho zaplatiť; panovník riekol, že nechce peniaze, ale krv. Keď potom rozkázal na neho z kuše streliť, Angličan podržal dlaň na prsiach otroka; a keď strela vnikla mu do ruky a skrvavila ho, povedal panovníkovi: tu máš moju krv, ale teraz nech je už tento otrok svobodný. Panovník obdivujúc tak veľkú lásku Angličana k cudziemu človeku, daroval mu zachráneného otroka, ktorý klesol k nohám Angličana, ďakujúc mu, že ho svojou krvou vykúpil a sľúbil mu byť vždy verným a poslušným otrokom. — Budme aj my vďačnými, vernými a poslušnými služobníkmi toho nášho Spasiteľa Pána Jezukrista, ktorý za nás na kríži krv svoju vyliať ráčil.

26. Kain a Abel.

*O jaká to rozkoš milá
kde úprimnosť ušľachtilá
bratov, sestry spojuje!
ale beda, kde raz bratia,
kde ráz sestry lásku ztratia,
tam sa zlá vec hotuje!*

*V bujnej tráve po slobode,
popri čistej, bystrej vode
Abel ovce pásaval;
Kain zase v tučnom poli,
ako bolo mu po vôli,
brázdy svoje orával.*

*Stalo sa tu v isté časy,
Kain obetoval klasy
Pánu Bohu na oltár;
Abel tiež zo svojho stáda,
čo najkrásnejšie vyhladá
barančoky — jeden pár.*

*Shliadnul Pán Boh z vysokos
na obeť, čo v nevinosti*

*tichý Abel daroval;
ale s čím sa Kain vďačil,
Pánu Bohu sa nespáčil,
lebo sa zle spravoval.*

*Ostal Kain celkom bledý,
v srdci svojom varil jedy,
zlosť mu v žilách kypela;
a keď ráz tu von na poli
len samotní dvaja boli
zabil bratra Abela!*

*Beda, beda, kde raz bratia,
kde raz sestry lásku stratia,
tam sa zlá vec hotuje!
ale čo za rozkoš milá
kde úprimnosť ušľachtilá
dobré duše spojuje!*

*Ej, nuž sestry, bratia moji,
žime v láske, ved sme svoji,
ved' sme jedna rodina!
kde sa hnev a závišť chová,
to nie duša Abelova:
tam je srdce Kaina!*

27. Zaplatený dlh.

Bol raz jedon ľahkomyseľný mladý človek v službe bohatého panovníka. Stalo sa, že mal stráž v noci pri izbách panovníkových a tu ho trápili jeho dlžoby, ktoré popísal na papier. Keď ich porátal, videl, že ich nikdy nebude vládať zaplatiť. Poplakal sa nad svojim poblúdením a zaspal. Na konci svojich dlžôb mal napísané: kto to vyplatí? Panovník ho v noci volal k službe, ale ten spal tvrdo, neprebudil sa. Keď sluha nič nešiel, sám cisár vstal hore, aby ho zobudil. A tu vidí popísaný papier, prečítal ho a pod tie slová: kto to zaplatí? podpísal sa vlastnoručne: cisár Alexander I. A skutočne to aj vyplatil. — Viac ešte je našich dlhov a hriechov u Hospodina, za ktoré zaplatil Kristus Pán nie zlatom, ani striebrom, ale svojou svätou krvou a nevinným utrpením a smrťou.

28. Dcérkina.

*Malé ja mám len srdiečko, — ale plné lásky vrelej,
Koho ja raz zamilujem, — milujem ho z duše celej!
Pána Boha nadovšetko — laskavého otca z neba,
A rodičov mojich verných — viacej nežli samú seba.
Milujem ja i vlast svoju — vlast Uhorskú ten raj zemský*

*A v nej šire rozložený — drahý ten ľud môj slovenský,
Dajže Bože, aby láska — táto so mnou vždy vzrastala,
Aby som ten kvet nebeský — večne v srdci pestovala !*

D. Maróthy.

29. Uznánlivosť.

Keď nájomníci generála grófa Häselera žiadali povýšenie platu, stal si on sám medzi nich do roboty a celý deň robil za rovno s nimi na poli; a večer im povedal: mate pravdu, za takú prácu zaslužíte viac platu — a povýšil im. Tí robotníci iste potom s radosťou slúžili takému pánovi a s dôverou prichádzali k nemu vo svojich potrebách.

Kristus Pán opustil slávu nebeskú a medzi nás ľudí si zastal a všetky naše slabosti, bremená a utrpenia na seba vzal, nám podobný učený krom hriechu, aby sme z celého srdca sa mu dôverovali a jemu slúžili.

30. Láska.

Ak miluješ tých, ktorí teba milujú, tedy robíš tak, ako svet robí. Aj pohania milujú tých,

ktorí ich milujú. — Jestliže miluješ tých, ktorí sa ti odplatiť nemôžu a ani nečakáš odplatu za dobré, tedy činiš tak, ako šľachetný človek a kresťan činiť má. — Ale jestliže miluješ a dobre činiš aj tým, ktorí ti zle činia, tedy si z Boha; lebo aj Pán Boh dáva slnku svojmu svietiť na dobrých a zlých a dážď dáva na spravедlivých a na nespravедlivých; a Syn Boží modlil sa za svojich nepriateľov, ktorí ho križovali, aby im to nebeský Otec odpustil; a aj nám káže podobne činiť a odpušťať.

31. Priateľská vďačnosť.

Miško malý žiačik

makový koláčik

veľmi chutne si ujedal;

Janík od susedov

tiež by si zajedol:

či bys mi vraj kúštik nedal?

Ej, to nie pre teba,

mne samému treba,

čo by som ja dával komu!

*Janík na takú reč
hneď sa odvrátil preč,
a smutný kráčal do domu.*

*Ale raz on zase
po nedlhom čase
dostal hrozno od maminky;
Ach to Miška pichlo,
len sa mu tak vzdychlo,
bo mu hrozne šly naň slinky.*

*Stojí Miško, stojí,
a pýtať sa bojí;
tu náš Janko, dobrý chlapec :
„Dobrí — vraj — priatelia
so všetkým sa delia“
a podal Miškovi stravec.*

32. V sirotinci.

Opustená sirota prosila upenlive, aby ju prijali do sirotinca; ale správca ju nemohol už prijať, lebo nebolo miesta, ani dosť potravy pre viaccej sirôt. Tedy všetky siroty v sirotinci prosily správca, aby sa smiloval a prijal tú plačúcu sirotu — a

že oni všetci na miesto toho v jeden deň v týždni nebudú nič obedovať, aby bolo pokrmu aj pre tú sirotu. — Novšak to pekne urobily tie siroty?

33. Potešenie.

Sedel jeden smutný otec pri stole, lebo ostal bol vdovcom a bol v núde; polievka mu už temer vychladla a nechtyl sa do jedenia od žiaľu. Videla to jeho malá dcérka, doniesla si ku stolu malý stolček, vyšla naň, nabrala na lyžicu polievky a podržala svojmu smutnému otcovi pred ústa a riekla: otecko, jedzte, tu Vám je polievka. A smutný otec potešil sa, že má ešte niekoho, kto ho miluje, objal svoje milé dieťa a dakoval Pánu Bohu za jeho milé potešenie.

34. Úcta k rodičom.

Panovník navštívil svojho milého generála a zostal u neho na obed. Keď sadali ku stolu, generál prosil svojho panovníka, aby smeľ prisadnúť aj generálov otec, prv chudobný remeselník; lebo že po Pánu Bohu svojmu otcovi má čo dakovať za dobrú

výchovu. Panovník s radosťou privolil k tomu a posadil si starčoka ku svojmu boku; generála si ale tým viac vážil, že sa nehanbil za svojho rodiča a za svoj chudobný rod.

35. Sirôtka.

*Na krásnej pažiti v milom jarnom čase,
biele stádo oviec veselo sa pasie;
veselo sa pasie, — pri ňom smutnotichá
Hanka veniec vije a žalostne vzdychá.
Okolo barance sem a tam behajú:
tej dobrej Aničke perly v očiach hrajú;
jahniatko hlavičku do jej lona sklóni:
pastierečka naša horké slzy roní.*

*Čože je tak smutné to milé dievčatko,
prečo sa neteší ako to jahniatko?
Ach, jahňa matku má, ktorá ho zohrieva;
Hanka tu za svojou horký žiaľ vylieva!*

*Hotový je veniec. — Zrazu sa sobere,
a o chvíľu stojí na blízkom cmitere:
Tu pri hrobe matky na kolená padá,
položí naň veniec a smutne vykladá:*

*Matka moja drahá! Pán Boh na vysosti
nech ti tam odplati za všetky starosti.*

*Ty si ma zrodila, pri mne hor bývala,
a neraz po práci spočinok nemala,
ty si ma k dobrému napominala;
a o Pánu Bohu vyučovať dala.*

*Ako by som rada za teba pracovať,
rada všetkým dobrým verne obsluhovať!
Matka moja drahá! aspoň toto kvieľa
maj na znak, že som ti bola dobré dieta,
a pros Pána Boha, pros jeho dobrotu,
aby neopúšťal nevoľnú sirotu!*

*Umlkne, — hrob matkin tichou slzou rosí;
v tom za pravú rúčku ulapí ju ktosi.
Bol to pán bohatý, ktorému od včera
tu leží jediná pochovaná dcéra.
Prišiel nad ňou plakať — a mimoidúci
vypočúval Hankin žiaľ horekujúci.*

*Neplač, — pán ten povie — neplač dievka moja,
dopraj matke dobrej večného pokoja!
Budeš mojou dcérou, ja ňu opatrovať,
ja ňu ako vlastné dieťa dám vychovať.
A keď tvoj dobrý cit planý svet nezmení,
vďačnú lásku tvoju aj Pán Boh odmení.*

36. Skromnosť.

Panujúce knieža videlo raz chudobného človeka pri ceste skálie tĺcť a spýtalo sa ho, že čo zarobí cez deň takou ťažkou prácou. Chudobný človek odpovedal, že šesť šestákov; a keď sa knieža divilo, ako môže z tak chatrného zárobku vyžiť, riekol, že on musí vyžiť so ženou zo dvoch šestákov a dva že vracia a dva požičiava. Ako to len môže byť, spytuje sa knieža; a chudobný človek odpovedá, že dva šestáky vracia, keď živí svojich nevládných rodičov, ktorí ho odchovali; dva šestáky ale požičiava, keď vychováva svoje dietky v nádeji, že ho ani ony v starobe neopustia. Knieža počujúc to, prevzalo výchovu dietok šľachtného človeka.

37. Sámuel.

*Eli starčok striebrovlasý,
pred starodávnymi časy
bol kňaz ľudu Izrael;
pri jeho sa boku choval,
a poriadne vysluhoval
chlapček dobrý Sámuel.*

*Rodičia ho rady mali,
a keď spolu prichádzali*

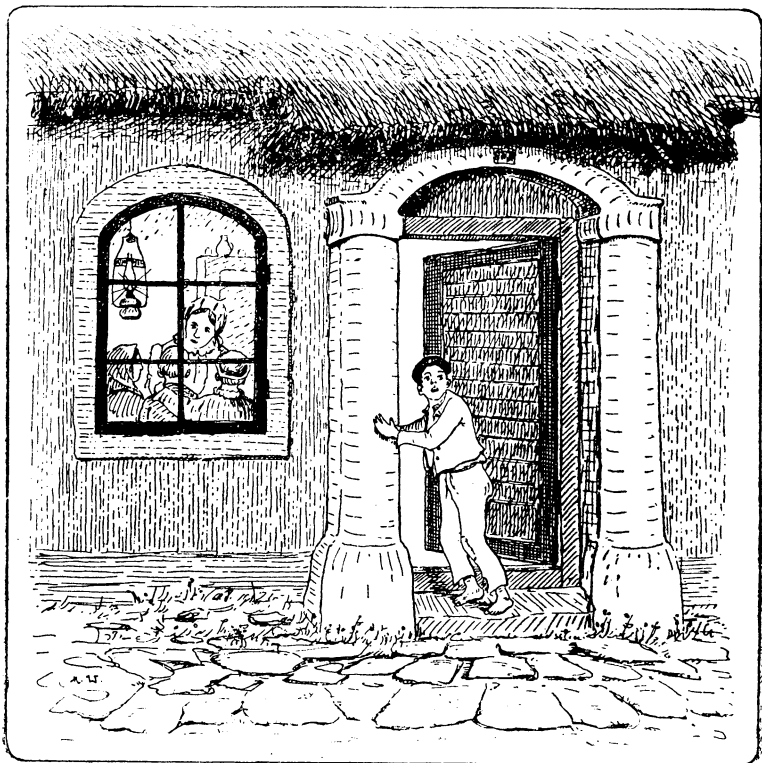
*na slavnosti výročné:
matka mu vše prichystala
a so sebou donášala
pekne šatky sviatočné.*

*Ale pobožný kňaz Eli
o jeho za ten čas celý
dušu verne pečoval,
lebo semeno múdrosti
s citom vrúcej nábožnosti
do srdca mu vštepoval
A chovančok jeho mladý,
všetky slová, všetky rady
slúchal s veľkým osohom:
tak čo deň ostal múdrejší,
čo rok milší a vzácnejší
pred ľuďmi aj pred Bohom.*

38. Dobrý syn.

V čas zkúšok na jednej vysokej škole v Amerike bol verejne vyznačený jedon žiak medajlou, ktorú mu v prítomnosti veľkého obecnstva pripáli na prse. Vyznačený žiak sňal si medajlu a išiel medzi obecnstvo ku jednej chudobne odiatej ženičke a pripál jej tú medajlu; lebo to bola jeho matka; a ku jej

veľkej radosti riekol verejne: to ste Vy, mamička zaslúžily. Novšak to bolo milé nielen dobrej matke, ale i celému tomu veľkému shromaždeniu, áno i samému Pánu Bohu a anjelom v nebi.

39. Chlapec výkrutný.

*Kubo brúsil hore dolu
pride domov sadne k stolu*

*a káže si: že veru,
aby dali večeru.*

*„Tu máš vajce!“ matka vraví:
ale Kubo krutohlavý,
miesto: „ďakujem pekne,“
„to mi málo“ odsekne.*

*A keď mu dve dávať chcela,
Kubo zase! „to mi veľa,“
s krikom povie a s plačom:
zmúdrel ale korbáčom.*

40. Vďačný a nevďačný syn.

Jozef bol vďačný svojmu otcovi Jákobovi. Keď sa Jozef stal v Egypte prvým po kráľovi, povolal k sebe svojho otca Jákoba i všetkých jeho domácich, aby im dobre bolo pri ňom: a keď z ďalekej krajiny putovať ta jeho otec, išiel proti nemu na voze so svojim slúžobníctvom, prijal si ho poľúbiac ho a plačúc od radosti. To bol vďačný syn.

Ale jeden roľník mal syna v školách a nosil mu často plné koše pokrmu, ovocie, bryndze, chleba a kľbásky, aby jeho milý syn núdzu netrpel. Ale syn čo ďalej, to sa viacej hanbil za svojho otca. Raz keď mu doniesol zase za plný kôš potraviny a nehodný syn sedel s kamarátmi, panskými študentmi v izbe, riekol svojmu otcovi: Jano, položte to tam v kúte a choďte; a svojim panským kamarátom riekol o svojom otcovi, že je to sprostý paholok jeho rodičov. — Ako Pán Boh ztrestal toho nezdarného syna, nevieme; ale že nebol milý Bohu, ani poriadnym ľuďom, to iste vieme.

41. hlúpy Kubo.

*Na čo by som sa já učil,
hlavu darmo v knihách mučil,
mne to všetko netreba;
môj otec má zeme, voly,
ja si môžem žiť po vôli,
do smrti mám dosť chleba.*

*Tak si vo svojej hlúposti
prívyknutý k lenivosti*

*Kubik neraz mudroval;
blázon; nepomyslel na to,
žeby časom i za zlato
vďačne rozum kupoval.*

*Otec zomrel — chlap statočný,
miesto neho dvadsaťročný*

*Kubo prejal hospodu:
tu hneď samý neporiadok,
kolesá idú na zadok,
škoda leťi na škodu.*

*Hlupák si len hlúpo viédol,
preto so psotou a biedou*

*dosť skoro mal hostinu;
lebo darmo, — kde niet rada,
tam gazdovstvo vždy viac padá
musí prísť na mizinu.*

42. Zlodej.

Do do jedného domu vnišiel zlodej kradnúť, keď pobadal, že sú jeho obyvatelia vzdialení. Len jedno dieťa zostalo doma; a idúc spať, začalo sa práve modliť, keď zlodej bol už v susednej izbe. Kým sa dieťa modlilo, zlodej počúval a preniknutý modlitbou

dieťaťa, zvlášte modlitbou Pánovou, pri prosbe: ne-
 uvod' nás v pokušení — vzpomätal sa; a zahanbiac
 sa, ticho vyšiel von oblokom a prijdúc domov, skrú-
 šene sa modlil zabudnutú ním modlitbu, prosiac ne-
 beského otca, aby ho viac neuviedol v pokušenie a
 chránil od hriechu. Od toho času začal nový ži-
 vot viesť.

43. Žobrák.

*Starý žobrák o palici,
 v poplátanej kabanici
 šiel pytať do radu:
 ľudia kúsok chleba dajte,
 skapať ma tu nenechajte,
 už nevládzem od hladu.*

*Ale nevďačne mu dajú,
 lebo všetci dobre znajú,
 že za mladi zle robil;
 a že na svoje staré dni
 sám si taký život biedny
 vlastnou vinou spôsobil*

*Robil nerád, — a rád veľmi
blúdil po krčmách s korhelmi,
pil tú zlostnú besnicu:
tak premárnil zeme, statok,
prepil dom, — a na ostatok
vzal žobrácku palicu.*

44. Nekradni.

Dieťa bolo samé v izbe a videlo plnú misu koláčov; nezdržalo sa a vzalo jeden z nich a zjedlo. Keď prišli rodičia a hostia, zbadali, že jedon koláčik chybujе a spytovali sa, že kto ho zjedol? A niekto sa ohlásil, že to iste slúžka; preto na slúžku pozerali, ako na nespoľahlivú a dali jej to pocítiť. Dieťaťu bilo srdce strachom a zahanbením; konečne sa osmelilo a povedalo s plačom, že slúžka je nie vinná, lebo ono zjedlo koláčik; ale že to bez dovolenia rodičov viac neurobí. — Tak aj ty nedaj trpeť druhému nevinne za seba, chráň sa hriechu, vyznaj viny a naprav, čo si zle urobil, aby si pred Bohom večne zahanbený nebol.

45. Nepomlúvaj.

Anka bola v službe a rada ohovárala svojich pánov. Raz sa jej prisnilo, že jej páni čítajú niečo

na stene a pokrúcajú hlavami; priblížila sa a so shrozeným videla, že tam je všetko napísané, čo ona zlého o svojich pánoch rozprávala. Tak sa hanbila a bála, že by sa bola rada prepadla — a v tom sa už aj prebudila. Ako bola rada, že to bol len sen! Ale si umienila; nikdy viac o ľuďoch zle nehovoríť, nikoho viac neohovárať. Z každého prázdneho slova vydáme počet pred Pánom Bohom.

46. Mladý zbojník.

*V susedovom veľkom sade
 stoja v päťorakom rade
 stromy vsetko štepené,
 na stromoch sa kolembajú
 a na chlapcov usmievajú
 jablk líčka červené.*

*Janik sa tu s Miškom vodil,
 na jabĺčka očkom hodil,
 hneď mu prišla na ne chuť;
 a myslí si figliar veľký,
 žeby pár z nich do kapselky
 dobre bolo odtrhnúť.*

„Miško, Miško — zvolá hlasne —
 pozri, pozri, aké krásne,
 ach, to sladké musia byť!“
 A sotvaže to vyrečie;
 hneď sa ku plotu privlečie,
 a chce Miška privábiť,

„Pod, ten štiepok potriasieme,
 do kapseliek naberieme,
 čo nám dolu napadá.“
 Či sa bojíš? hybaj Miško,
 veď to bude všetko friško,
 a nikto nás nezbadá.

Ale Miško belohlavý
 Janíkovi pekne vraví:
 Janík, Janík nejdi tam!
 Ja znám starého suseda
 Jablčko mi on vďačne dá,
 keď ho pekne popýtam.

„Ideš? nejdeš? tu ostaneš?
 dobre! ale nedostaneš
 ani ako máčny mak!“
 tak Janík na Miška volá

*poobzerá sa do kola,
preskočí plot, ako vták.*

*Stane k štepu, zbojnik mladý,
potrasie ho z celej vlády,
a jabĺčka padaly.*

*„Aha tu si milý drozde!“
chcel utekať, bolo pozde!
chmat! zbojnika zlapali.*

*Starý sused v chládku sedel,
a Janík len vtedy zvedel,
ked ho už mal za šticu.*

*Miesto pár jablík a hrušiek,
dostal pár hodných zaušiek,
a vzali mu čapicu.*

*Ale Miško dobre obstál,
bo plnú kapselku dostal,
jablček od suseda;
a keď k nemu pekne príde,
nikdy prázdny neodíde:
on mu niečo zavše dá.*

47. Ľudomilnosť panovníkova.

Kráľ Humbert zašiel raz na prechádzke ku dedine blízko svojho sídelného mesta a tam sa chlapci hrali a dohadovali; konečne sa jeden z nich odvážil a prišiel ku kráľovi s otázkou: Odpusťte, pane, novšak ste vy nie kráľ? A prečo by som nemal byť kráľom? Nuž — odpovedal chlapec — lebo nemáte korunu na hlave! No — odpovie druhý chlapec — ako čo by kráľ vždy musel mať korunu na hlave! Ja viem, že ste Vy pán kráľ, lebo Vás my máme doma na obraze a ten stál 30 halierov; a aj tam ste bez koruny. — Dobrosrdečný kráľ sa usmial a vysvetlil chlapcom, že je on len vtedy šťastný, keď nemá korunu na hlave. Ale aby ste ma budúce poznali, riekol kráľ, dám vám po jednom mojom obrázku, ktorý je síce nie tak pekný, ako ten váš za 30 halierov, ale je vzácnejší; a dal im po dukáte.

48. Opekance s medom.

*Ked' sa najskôr Miško s Markou
pekne pomodlili,*

*ku stolu sa s veľkou chuťou
oba posadili.*

*Lebo mamka prisľúbila
ešte pred obedom,
že sa im dneš majú dostať
opekance s medom.*

*Ej, čiže si Miško s Markou
ujedajú chutne!*

*Ale ktože to tam čupí
a hladí tak smutne?*

*To je neposlušný Ondro,
čo sa vždy zle správa;
preto suchý obed často
za pokutu máva.*

*Tak mu treba, kto rodičov
poslúchať neľúbi,
nech si utre od medových
opekancov zuby.*

49. Svatopluk.

Dávno, dávno panoval nad našimi praotcami slávny náš kráľ moravskoslovenský, Svatopluk. Pod ním bolo Slovensko a Morava mocným kráľovstvom. Vedel, že keď budú jeho poddaní svorní, nikto ich

nepremôže. Za jeho života obkľučovali jeho krajinu mocní nepriatelia, ale premôcť ho nevládali; krajina jeho bola samostatná a slávna. Keď sa blížil koniec jeho života, napomínal svojich troch synov ku svornosti; a aby si jeho napomínania lepšie zapamätali, dal doniesť sväzok prútov, ktoré spolu sviazané podal najstaršiemu synovi s tým, aby ich zlomil. Keď ich nevládal zlomiť, podal ich strednému synovi a potom i najmladšiemu; ale žiaden ich zlomiť nevládal. Potom ten sväzok prútov rozviazal a dával ich lámať po jednom svojim synom; a tí ich po ľahky polámali. Potom im povedal: synovia moji drahi, kým budete svorní, tak ako tie pruty, kým boli spolu sviazané, nikto vás na svete nepremôže; ale ak nebudete svorní, ľahko vás nepriatelia premôžu a vašu moc polámu, ako ste tie prúty po jednom ľahko polámali. — Bohužiaľ, synovia nezachovali napomenutie otcovo a po jeho smrti bojovali jeden proti druhému; a tak ich nepriatelia Maďari a Nemci ľahko premohli a ich krajinu si podmanili a rozdelili. Od toho času za tisíc rokov trpeli sme otroctvo a poddanstvo cudzích pre nesvornosť synov Svatoplukových. Teraz buďme svorní s bratmi Čechmi a Moravanmi, aby nás zase naši nepriatelia podmaniť a zotročiť nemohli.

50. Ján Amos Komenský.

Za dlhé časy bály sa husítov okolité národy. Ale potom sami medzi sebou sa znesvárili; jedni sa chceli vyrovnat s rímskym pápežom a iní ďalej bojovať a uhájiť svoju samostatnosť. Keď jedni proti druhým bojovali, potom ich už nepriatelia ľahko premohli; a z husítov zostali už potom len zbytky, ktoré sa pomenovali českými bratmi. Kresťanská cirkev českých bratov dlho bola príkladnou, bohabojnou spoločnosťou. U nich prebývala kresťanská obetovavá láska. Mali svojich kňazov a biskupov. Medzi nimi bol najvynikajúcejším rodák nivnický na Morave Ján Amos Komenský, učiteľ národov, ktorý uviedol nový spôsob vyučovania v školách, napísal viacej učebných kníh a vo viacej krajinách vplyvní ľudia prosili jeho radu, ako si majú svoje školy sriadit a povzniesť. Medzi iným učil i v našej vlasti v Šarišskom Potoku a účinkoval i v Nizozemskej krajine. Komenský hračkou učil; napísal knihu s obrázkami, ktorými sobrazil to, čomu chcel naučiť. Učenie sa bolo až do jeho časov mučením; on uviedol nový spôsob, ktorý je základom učenia v našich školách až po dnešné časy. Jeho meno spomínajú si všetky vzdelané národy, lebo jemu môžu ďakovať povznesenie vzdelanosti vo svete. Preto si aj my s vďakou spomíname meno tohto nášho vynikajúceho rodáka.

51. V zime.

V zime príroda odpočíva. List so stromu po prvých mrazoch opadol. Lastovička a iní spevaví vtáci ešte v jaseň odleteli do teplejších krajov. Zem, rieky a jazerá zamrzli. Pokryté sú hladkým ľadom. Hory, polia, stromy, domy a všetko pokryté

je ako bielou plachtou, sňahom. Ľudia sedia pri teplých pecách. Ženy a dievčence pradú, tkajú, perie párajú, pri čom im starí ľudia pekné povesti vyprávajú. Gazda opatruje statok, chystá drevo a robí z neho potrebné gazdovské náradie. Chlapci sa zimi neboja. Keď sa naučia, idú sa kĺzať a sankovať. Druhí spravia zo sňahu panáka. Pohyb na zime robí deti čerstvými, otužilými. Vtáčky sa v zime zle cítia. Pod sňahom nenajdú semiačka, chrobáčika. Sú hladné. Dobré dietky usypú im pozadného zbožia, aby ich od zahynutia zachránili. M. Š.

52. Čistota pol života.

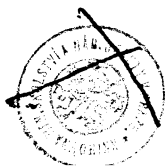
Poriadny človek je čistý na tele, v hábách, v dome, na dvore, ba na koľko možno i v maštali a na poli. Preto sa každý deň umýva a to studenou vodou, aby sa otužil, aspoň raz za týždeň-dva sa okúpe, niekedy v teplej vode, lebo nečisté telo sa nemôže dobre vyparovať a nebýva zdravé. A hnusné je to, keď nečistému človeku vidno špinu na tele. Špatné je i to, keď nosí háby nečisté, snád zúmyslne zamastené, zamazané, aby vraj hmyz nemal. Tedy i hmyzu sa hnusí po nečistej hábe liezť — a človeku sa nehnusí na tele nosiť zašpinené, zúmyslne zamastené háby? Poriadna žena perie,

čisto drží seba, muža, deti, svojich domácich; čistá má byť chyža a v nej stôl, stolce, lavice a náradie; čisté periny a posteľe; nečistá bielizeň nemá byť povešaná v chyži, na očiach. Hospodár má mať čistý dvor, nie blatňavý, po ňom nie veci porozhadzované. Každá vec má mať svoje miesto. Na lúkach a roľách nemá hospodár trpeť trninu, hroble, veľké skaly, ale má si aj lúky a role čisto držať. Po roľách a lúkach poznať hospodára a po domácnosti poznať, aká je ktorá gazdiná.

Hej, Slováci?

*Hej, Slováci, ešte naša
slovenská reč žije,
dokiaľ naše verné srdce
za náš národ bije.
Žije, žije duch slovenský
bude žiť na veky;
hrom a peklo, marné vaše,
proti nám sú vzteky.*

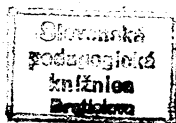
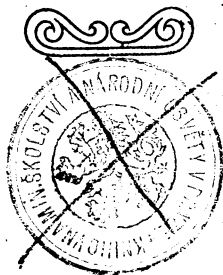
*Jazyka dar sveril nám Bôh,
Bôh náš hromovládny,
nesmie nám ho teda vyrvať,
na tom svete žiadny;
i nechže je koľko ľudí,*

tolko čertov v svete:

*Bôh je s nami, kto proti nám,
toho parom zmetie.*

*I nechže sa aj nad nami
hrozná búra vznesie,
skala puká, dub sa láme
a zem nech sa trasie:
my stojíme stále pevne,
ako múry hradné;
čierna zem pohltí toho
kto odstúpi zradne!*

P127835